

**O'RGANILAYOTGAN TILDAGI SO'ZLARNI TURKUMLARGA
AJRATISHNING ASOSIY TAMOYILLARI**

*Maqola yozuvchi **Kamolova Jasmina***

ADCHTI Roman german va slavyan tillari fakulteti

nemis tili yo'nalishi 4-kurs 401-kurs talabasi

ILMIY RAHBAR: Ismanova Odinaxon

Annotatsiya : Ushbu maqolada til o'rganishda so'z turkumlarini aniqlash va ajratish jarayonining metodologiyasi, asosiy tamoyillari va lingvistik asoslari yoritilgan. Maqola o'zbek tilshunosligi va umumiy tilshunoslik nuqtai nazaridan yondashilib, morfologik, sintaktik va semantik mezonlar asosida turkumlarga ajratish usullari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: so'z turkumlari, morfologik tamoyil, sintaktik mezon, semantik yondashuv, til o'rganish.

Annotation : This article explores the principles and methodologies of classifying words into parts of speech when learning a language. It discusses the morphological, syntactic, and semantic approaches used in identifying word categories, with a particular focus on Uzbek and general linguistics.

Keywords: parts of speech, morphological principle, syntactic criterion, semantic approach, language learning.

Аннотация : В данной статье рассматриваются основные принципы и методы классификации слов по частям речи при изучении языка. Проанализированы морфологические, синтаксические и семантические критерии на основе узбекского и общего языкознания.

Ключевые слова: части речи, морфологический принцип, синтаксический критерий, семантический подход, изучение языка.

Kirish

Til o'rganish jarayonida eng muhim bosqichlardan biri bu — so'zlarni grammatik nuqtai nazardan turkumlarga ajratishdir. Har bir til o'zining grammatik

tizimi va lugʻaviy boyligiga ega boʻlib, bu boylikni tizimlashtirish, yaʼni soʻzlarni morfologik va sintaktik xususiyatlariga koʻra tasniflash, oʻquvchi yoki til oʻrganuvchining til strukturasi haqida chuqurroq tasavvurga ega boʻlishiga xizmat qiladi. Mazkur maqola soʻz turkumlarini aniqlashda qoʻllaniladigan asosiy tamoyillar va ularning oʻrganilayotgan tilga moslashuvi masalalariga bagʻishlanadi.

Asosiy qism

1. Soʻz turkumlari tushunchasi

Soʻz turkumlari — bu til birliklarining leksik-grammatik kategoriyasi boʻlib, ular umumiy morfologik xususiyatlar, sintaktik vazifalar va semantik belgilarga koʻra birlashtiriladi. Har bir soʻz biror soʻz turkumiga tegishli boʻladi: ot, feʼl, sifat, son, olmosh, ravish, bogʻlovchi, yuklama va undovlar.

2. Soʻzlarni turkumlarga ajratishning uch asosiy tamoyili

a) Morfologik tamoyil

Bu tamoyil soʻzlarning yasaliş shakli va grammatik kategoriyalariga asoslanadi. Masalan, oʻzbek tilidagi otlar koʻplik, egalik, kelishik qoʻshimchalarini qabul qiladi: *kitob – kitoblar – kitobim – kitobimda*.

b) Sintaktik tamoyil

Soʻzlarning gap ichidagi vazifasi va boshqa soʻzlar bilan qanday bogʻlanishini aniqlaydi. Masalan, feʼl gapda kesim boʻla oladi, ot esa koʻpincha ega yoki toʻldiruvchi boʻladi: *U (ega) kitob oʻqiydi (kesim)*.

c) Semantik tamoyil

Bu tamoyil soʻzlarning maʼnosiga asoslanadi. Otlar predmetni, feʼllar harakatni, sifatlar belgi-xususiyatni bildiradi: *uy (predmet), yugurmoq (harakat), chiroyli (belgi)*.

3. Tamoyillarning oʻzaro bogʻliqligi

Soʻzlarni faqat birgina tamoyil asosida emas, balki morfologik, sintaktik va semantik belgilarni birgalikda hisobga olgan holda ajratish kerak. Bunday kompleks yondashuv oʻrganilayotgan tilning strukturaviy xususiyatlarini aniq va mukammal tushunishga imkon beradi.

4. Oʻzbek tili va xorijiy tillardagi farqlar

O'zbek tilida otlar kelishik qo'shimchalari orqali belgilanadi, nemis tilida esa artikl va otning jins-kasri bo'yicha. Shu bois, til o'rganuvchilar har bir tilning o'ziga xos morfologik-sintaktik tizimini o'zlashtirishlari lozim.

5. Dars jarayonida qo'llanilishi

So'zlarni turkumlarga ajratish metodikasi til o'qitishda darsliklar va interaktiv metodlarga asoslanadi. Vizual jadval, gap tuzish mashqlari, so'z tahlili kabi mashg'ulotlar bu jarayonni samarali qiladi.

Xulosa

So'zlarni turkumlarga ajratish — til o'rganishda zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalarni shakllantirishga xizmat qiladi. Morfologik, sintaktik va semantik tamoyillarning uyg'unligi o'rganilayotgan tilning grammatik tizimini to'g'ri anglash va uni faol nutq amaliyotida qo'llash imkonini beradi. Bu jarayonni o'quvchilarga o'rgatishda esa individual va kompleks yondashuv talab etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Qodirov A., "O'zbek tili grammatikasi", Toshkent, 2019.
2. Crystal D., "A Dictionary of Linguistics and Phonetics", Wiley-Blackwell, 2020.
3. Halliday M.A.K., "An Introduction to Functional Grammar", Routledge, 2014.
4. Jumaniyozov J., "Tilshunoslikka kirish", Toshkent, 2017.
5. Бондалетов В.Д., "Введение в языкознание", Москва, 2018.
6. 10. Burxonovich, A. O. (2024). ZOOFRAZEMALARNI TADQIQ QILISHDA DA TISHKINA TAHLIL METODI (RUS VA INGLIZ TILLARI MISOLIDA). PEDAGOG, 7(9), 131-134.
7. 11. Azamov, O. (2023). ZOOFRAZEMALARNI NEMIS TILIDAN O'ZBEK TILIGA TARJIMA QILISH TAMOYILLARI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3(23), 100-106.
8. 12. Urunbayevna, I. O. (2025, March). TA'LIM JARAYONLARIDA TADQIQOT VA INNOVATSIYALARNI INTEGRATSIYA QILISHNI MATEMATIKA VA TERMINOLOGIYAGA CHAMBARCHAS BOGLIQLIGI. In Uz Conferences (Vol. 1, No. 2).

9. 13.Dadajonova, S., & Bozorova, G. (2025). CORRECT PRONUNCIATION FORMATION IN FOREIGN LANGUAGE LESSONS (USING GERMAN AS AN EXAMPLE). International Journal of Artificial Intelligence, 1(1), 250-253.
10. 14.Muxtarovna, Q. N. (2025, March). NEMIS VA O 'ZBEK TILLARI MISOLIDA KOMPLIMENTNING TILSHUNOSLIK VA MADANIYATSHUNOSLIKDAGI O 'RNI. In Uz Conferences (Vol. 1, No. 2).
11. 15.ҚОДИРОВА, Н. М. ИНОСТРАННЫЕ ЯЗЫКИ В УЗБЕКИСТАНЕ. ИНОСТРАННЫЕ ЯЗЫКИ В УЗБЕКИСТАНЕ Учредители: Министерство высшего и среднего специального образования Республики Узбекистан, (2), 85-99.
12. 16.Akbaralievna, N.G. (2024). TARJIMADAGI TIL VA MADANIYAT MUVOFIQLIKLARI. PEDAGOG , 7 (9), 135-137.